

Kuifvlinder of toch ook de helmkruidvlinder?

door Katie van der Wende

De kuifvlinder *Cucullia verbasci* en de helmkruidvlinder *C. scrophulariae* zijn twee onderling moeilijk te onderscheiden nachtvlinders die behoren tot de uilen. De vlinders van deze twee soorten zijn onderling slechts te onderscheiden na het uitvoeren van een genitaalonderzoek. Dit zal een reden zijn dat er nauwelijks waarnemingen van vlinders worden gemeld. De rupsen van deze twee soorten zijn gemakkelijker te onderscheiden, maar ook daar valt het nodige over te zeggen.

Tot enkele jaren terug meende ik de rupsen van de kuifvlinder te kunnen herkennen. Toen las ik het interessante artikel: Lastig duo: kuifvlinder en helmkruidvlinder en sloeg de onzekerheid toe. In dit artikel wordt namelijk onder andere beschreven dat de determinatie waarschijnlijk vaak verkeerd gaat omdat in veel van de literatuur de rups van de helmkruidvlinder ontbreekt. En dan rijst de vraag: Heb ik die fout ook gemaakt?

De rupsen

Een rups heeft direct na de kop drie borstsegmenten en vervolgens nog tien achterlijfsegmenten. Bij determinatie wordt gekeken naar volgroeide rupsen. Van beide soorten zijn de rupsen groenachtig wit tot blauwachtig groen met over de rug een rij gele dwarsbanden met elk een patroon van zwarte vlekken en strepen. De kop is geel met zwarte vlekken. Een belangrijk onderscheid tussen de twee soorten is te vinden op de rugzijde van het tweede en derde borstsegment. Bij de kuifvlinder zie je twee kleine zwarte stippen in de gele dwarsband. Bij de helmkruidvlinder zijn deze stippen groter en worden ze niet geheel door geel omringd.

rups van de kuifvlinder met van onderen vandaan bekeken de gele kop en vervolgens de drie borstsegmenten.

De rupsen van de kuifvlinder zijn te vinden van mei tot en met juli. De rupsen van de helmkruidvlinder verschijnen iets later; van half juni tot september.

Vindplaatsen

Bij beide soorten worden toorts en helmkruid als waardplant genoemd. Daarnaast wordt bij de kuifvlinder ook de vlinderstruik genoemd. Mogelijk speelt hierbij echter ook de determinatieverwarring. De schrijvers van het reeds genoemde artikel hebben namelijk de rupsen van de kuifvlinder gevonden op de toorts en incidenteel op de vlinderstruik. De rupsen van de helmkruidvlinder troffen zij uitsluitend aan op helmkruid. De rupsen van de kuifvlinder zijn te vinden op warme, open en zonnige standplaatsen in de duinen en op zandgronden in het binnenland. De rupsen van de helmkruidvlinder hebben de voorkeur voor planten op vochtige plaatsen in de halfschaduw en worden vooral gezien in het zuiden en het midden van het land.

Waarnemingen 2012

Tijdens een wandeling in het Voornes Duin vond ik op 13 juni 2012 twee rupsen op toortsen. Met het artikel in gedachten keek ik deze keer naar alle kenmerken en legde de rupsen van alle zijden op een foto vast. Het waren de rupsen van de kuifvlinder. In de daaropvolgende periode heb ik in de duinen rondom Ouddorp diverse toortsen bekeken en op drie plaatsen in totaal acht rupsen aangetroffen. Uit determinatie blijkt dat dit allemaal rupsen van de kuifvlinder zijn. Op vlinderstruiken en helmkruid in mijn omgeving heb ik geen rupsen gevonden.

Een kleine selectie op www.waarneming.nl leert dat de kuifvlinder als zeldzaam wordt genoteerd. In 2012 zijn in Zuid-Holland 22 waarnemingen (61 rupsen) ingevoerd. Mogelijk is hierbij wel sprake van dubbeltelling. De helmkruidvlinder wordt als vrij algemeen beschreven, maar is in 2012 niet gemeld uit Zuid-Holland.

Tot slot

Helmkruid komt ook in onze provincie/regio voor. Toch zijn geen recente waarnemingen van de helmkruidvlinder bekend. Zoekt u dit jaar mee naar de rupsen van beide soorten? Indien u ze vindt graag melden via www.waarneming.nl of www.telmeel.nl bij voorkeur voorzien van een foto waarop de rugzijde van de borstsegmenten zichtbaar is.

Literatuur:

- Voogd, Jeroen en Dick Groenendijk(2009) Lastig duo: kuifvlinder en helmkruidvlinder. Vlinders 2 2009 Zie: http://www.vlindernet.nl/doc/dvs/pdf/200905_Lastig_duo_helmkruidvlinder_en_kuifvlinder.pdf
- Waring, Paul en Martin Townsend(2006) Nachtvinders, Veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten. Tirion Uitgevers BV
- www.vlindernet.nl - www.waarneming.nl